

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Zekerheid, zekerheid, zekerheid

door Jan Dirk Snel De auteur is historicus.

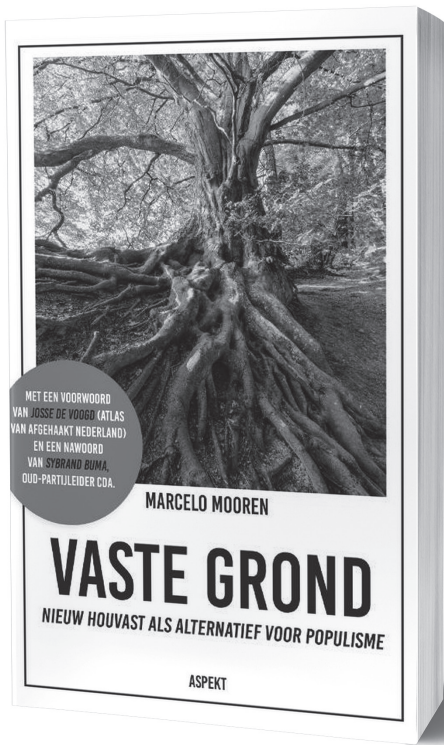
Kan een dubieuze diagnose leiden tot een effectieve behandeling? Dat is de vraag die opkomt bij lezing van het boek *Vaste grond* van Marcelo Mooren. Een diagnose wordt gemeenlijk pas gesteld als er een probleem is. Dat vraagstuk wordt in de ondertitel benoemd: populisme. Waardoor ontstaat dat? Het antwoord dat Mooren geeft, luidt: onzekerheid. En wat is vervolgens zijn remedie? Zekerheid bieden, de ‘vaste grond’ of het ‘houvast’ uit titel en ondertitel.

Dat klinkt logisch, erg logisch zowaar. Onzekerheid vergt zekerheid. Maar als populisme ook een antwoord is, een fout antwoord, waar Mooren een alternatief – zie wederom de ondertitel – voor wil aandragen, dan is het de vraag waaruit die verkeerde respons dan bestaat. Stemmen populistische kiezers op lijsten die helemaal geen echte zekerheid, misschien hooguit valse, bieden? Of zien ze de problemen niet waar ze volgens Mooren mee te kampen hebben? Is er dus toch sprake van ‘vals bewustzijn’?

Het wordt allemaal niet duidelijk. Mooren beweert wel dat je populisten serieus moet nemen, maar dat doet hij niet. Populisme is in zijn gedachtegang iets wat zomaar ontstaat, als reactie op onzekerheid – ‘voedingsbodem’ is zijn anonimiserende term –, maar wat

populistische kiezers daadwerkelijk denken, hoe ze hun conclusies trekken, dat vraagt hij zich niet af. Zou het misschien kunnen dat mensen die in het stemhokje de voorkeur geven aan de haat van Geert Wilders (PVV) of de commercieel geïnspireerde – reclamebureau ReMarkAble – clownerie van Caroline van der Plas (BBB), dat juist doen omdat wat deze politici uitblaten, hen simpelweg aanspreekt? En dat ze wel degelijk weten wat ze doen? Mooren komt niet verder dan het oude cliché dat populistische kiezers ‘boos’ of ‘ongerust’ zijn.

Het tegendeel lijkt, reeds sinds het optreden van Pim Fortuyn, waarschijnlijker: dat ze zich zo weinig bekommeren om hun materiële welvaart dat ze culturalistisch de voorrang geven aan nogal loze uitingen. Het zou heel goed kunnen dat populisme een gevolg is van het wegvallen van oude geestelijke zekerheden, maar dan niet omdat dergelijke kiezers dat een probleem vinden. Integendeel, ze voelen zich juist vrij om oude waardepatronen af te schudden. Als half Volendam populistisch stemt, betekent dit dat men zich welbewust niets meer aantrekt van wat meneer pastoor ooit verkondigde. Als in Dalfsen, de gemeente met de hoogste ‘brede welvaart’, bij de

Marcelo Mooren

Vaste grond. Nieuw houvast als alternatief voor populisme.

Met een voorwoord van Josse de Voogd (*Atlas van Afgehaakt Nederland*) en een nawoord Sybrand Buma, oud-partijleider CDA.

Aspekt | 2023 | 285 pp. | € 29,95 | ISBN 9789464870657

Provinciale Statenverkiezingen in maart 43,8% op BBB stemt, is dat eerder een uiting van nieuw zelfbewustzijn: dat men eindelijk verlost is van oude bindingen. Aan bijvoorbeeld het CDA.

Te veel onzekerheid

Ondertussen lijkt het erop dat Moorens eigenlijke probleemstelling wel degelijk houtsnijdt: dat er maatschappelijk veel, veel te veel, onzekerheid heerst, met name voor de onderste helft der middenklasse – die staat in zijn analyse centraal –, en dat de overheid daar een antwoord op zou moeten en kunnen bieden. Mooren deelt het maatschappelijk leven in drie

terreinen in: het economische (in feite sociaaleconomische) leven, de cultuur, en de interne en externe veiligheid (justitie, politie, defensie), die vanouds de kerntaak van de overheid vormt. En op alle drie gebieden wil hij dat de staat meer vastigheid biedt. Economisch moet het socialer, cultureel conservatiever, is de stelling. ‘De overheid moet slagvaardiger en kleiner worden (rechts)’, betoogt Mooren, ‘maar wel steviger en zodoende veiligheids- en bestaansgaranties geven (links).’

Het is jammer dat Mooren niet direct inzet bij het thema bestaanszekerheid, want daarin ligt de grote kracht van zijn studie. Nu

begint hij bij de betrouwbaarheid van de overheid. Hij wil wel erg veel verbouwen. Hij wenst een geheel ander systeem van ministeries, met twaalf hoofdthema's – het vanaf den beginne bestaande kerndepartement van Justitie wordt opgeheven en bij Binnenlandse Zaken gevoegd – en vijftientig vakinhoudelijke onderministers, die meer zelfstandige bevoegdheden bezitten dan staatssecretarissen nu, zodat ze ministers ontlasten. Ook bepleit hij een simpeler belastingstelsel met een vlaktaks, dat niet langer allerlei politieke doeleinden en incentives dient, maar slechts bedoeld is om geld binnen te lepelen. Dergelijke grootscheepse verbouwingen, dat weet

is de gemakkelijkste regeling. Op economisch terrein is zijn uitgangspunt dat de overheid twee soorten zekerheid moet bieden, te weten naast vanzelfsprekend een minimale voor de onderkant (bijstand, AOW) bovenal een fundamentele voor de middenklasse: een betere en hogere WW dan nu, die (twee jaar lang) de kans biedt om zonder een grote welvaartsval een nieuwe betrekking te vinden. Veel mensen hebben in ruil voor zekerheid liever een iets lager inkomen dan onzekerheid en een wat hoger inkomen, betoogt Mooren. In dit kader behandelt hij ook de woningmarkt – als je maar tijds vergunningen uitgeeft en voldoende woningen laat bouwen, werkt die wel degelijk, denkt hij nogal utopisch – en onder het kopje 'rentmeesterschap' het thema duurzaamheid, waarbij hij bepleit problemen bij de wortel, tijdens het productieproces, aan te pakken, en de kosten niet pas achteraf bij de consument in rekening te brengen, behalve dan indirect via de kostprijs (die de onderlinge concurrentie altijd zal proberen te drukken).

Mooren beweert dat je populistisch serieus moet nemen, maar dat doet hij niet

je van tevoren, gaan het niet halen, en kosten bovendien overdadig veel tijd. Het betoog vervolgens dat wijzen op meevallende criminaliteitscijfers weinig indruk maakt op burgers zolang het opsporingspercentage laag is, of dat er zich soms al te veel recidive voordoet, is dan wel weer realistisch.

Het aardige van het deel over bestaanszekerheid, de kern van het boek, is dat het opent met een compleet hoofdstuk over kinderen. Mooren wil dat de tijden van school en werk via landelijk beleid uniform op elkaar afgestemd worden. Ook vindt hij dat kinderopvang vanaf 1 jaar drie dagen per week gratis moet zijn, want dat

Verbouwingsdrang

'Stel dat er niks was' is een telkens herhaald refrein. Als je een bepaald vraagstuk geheel nieuw zou aanpakken, wat zou je dan doen? Je zou het veel simpeler houden dan allerlei regelingen nu doen, betoogt Mooren. Het punt is natuurlijk dat er al iets is en dat er ooit goede redenen waren om allerlei voordelen en uitzonderingen toe te voegen. Mooren wil ze radicaal opruimen. Bij zijn vele alternatieven verdwijnen nogal wat kleine voordeeltjes, en dat wordt uiteraard

alleen geaccepteerd als nadelen eveneens uit de weg geruimd worden. Het probleem is alleen dat zulke grote ingrepen niet gauw zullen slagen. Mooren biedt wel idealen, waarover goed te praten valt, en die een zekere richting aangeven, maar de kans op verwezenlijking is gering.

Mooren, nu verzekeringslobbyist, ooit werkzaam bij het CDA, wenst ook dat de overheid culturele zekerheid biedt. Helaas schiet zijn dirigisme hier enorm door. Hij wil dat de overheid de Nederlandse identiteit grondwettelijk beschermt en jongvolwassenen onderwijst wat fundamentele waarden zijn. En in het integratiebeleid wil hij wettelijk loyaliteit aan bepaalde waarden afdwingen. Zijn voorstellen vormen een rechtstreekse aanslag op de geestelijke vrijheid waar confessionele partijen altijd voor gestreden hebben. Ook zijn gedetailleerde voorschriften aangaande de inhoud van het onderwijs tasten bevochten vrijheden ernstig aan. Moorens behoudendheid – zelfs historiserend bouwen wil hij verplichten – is geen probleem, zijn totalitair aandoende, anticonservatieve regelzucht, die op gespannen voet staat met de rechtsstaat, is dat wel.

Die is bovendien nergens voor nodig. Onze cultuur is juist door de individualisering homogener dan ooit. Neem het 'homohuwelijk'. Zestig jaar

---

Een irritant én uitdagend boek dat goed geschikt is voor opwindende groepsdiscussies

geleden was dat volstrekt ondenkbaar, nu is het bijna unaniem aanvaard. Zulke verschuivingen – oude zekerheden verdwijnen; nieuwe, nog sterkere blijken ineens gevestigd – regelt de samenleving zelf wel. Meer dan ooit heerst er thans één dominante cultuur; dan hoeft de staat echt geen leitkultur af te kondigen.

Moorens verhandeling is een knutselboek. Hij wil erg veel overhoophalen. Of politieke partijen door in te zetten op een eenvoudige, doch betrouwbare overheid populistische kiezers kunnen terugwinnen, is de vraag, maar het is de moeite van het proberen waard. Een irritant én uitdagend boek dat goed geschikt is voor opwindende groepsdiscussies.